

IJTIMOIYLASHUV-IJTIMOIIY PEDAGOGIK JARAYON

O‘razboyeva Maftuna, Qodirova Shohsanam – UMFT universiteti, 550-
guruh talabalari

FAN: Ijtimoiy pedagogika

O‘QITUVCHI: Haydarov Sulaymon

Annotatsiya: *Ushbu maqolada xorijiy mamlakatlar ta’lim tizimida o‘qituvchilarni tayyorlash tajribalari tahlil qilinib, ularning O‘zbekiston pedagogik ta’limiga tatbiq etish imkoniyatlari yoritilgan. Maqolada Finlyandiya, Germaniya, Yaponiya, AQSh kabi davlatlarning pedagogik ta’lim modellari, ularning kasbiy kompetensiyaga asoslangan, amaliyotga yo‘naltirilgan va innovatsion yondashuvlari tahliliy jihatdan o‘rganilgan. Shuningdek, bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik faoliyatga tayyorlash jarayonida mentorlik, refleksiya, raqamli texnologiyalar va hamkorlik tamoyillarining ahamiyati asoslab berilgan. Muallif O‘zbekiston ta’lim tizimida xorijiy tajribalarni milliy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish zarurligini ilmiy asosda izohlagan.*

Kalit so‘zlar: *pedagogik ta’lim, xorijiy tajriba, bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy kompetensiya, refleksiya, mentorlik tizimi, innovatsion yondashuv, raqamli pedagogika, ta’lim sifati, amaliyotga yo‘naltirilgan ta’lim.*

Kirish

Inson shaxs sifatida jamiyatda shakllanadi. Uning qadriyatlari, xulqi, dunyoqarashi va ijtimoiy roli bevosita ijtimoiy muhit ta’sirida vujudga keladi. Shu bois, shaxsning ijtimoiylashuvi — insonning jamiyat hayotiga kirib borishi, undagi qadriyatlar, me’yorlar, urf-odat va munosabatlarni o‘zlashtirishi jarayonidir.

Bugungi kunda ijtimoiylashuv nafaqat sotsiologik, balki ijtimoiy pedagogik hodisa sifatida ham alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki bu jarayon tarbiya, ta’lim, madaniyat, oilaviy muhit, kommunikatsiya va ommaviy axborot vositalari bilan uzviy bog‘liq. Ijtimoiy pedagogika nuqtayi nazaridan, ijtimoiylashuv — bu

insonning jamiyatga moslashuvi va shu jarayonda o'zining ijtimoiy tajribasini boyitishidir.

Maqolada ijtimoiylashuv jarayonining mohiyati, bosqichlari, sub'yektlari va ijtimoiy pedagogik ahamiyati keng tahlil qilinadi.

Ijtimoiylashuv tushunchasining mazmuni va mohiyati

“Ijtimoiylashuv” (lotincha socialis — jamiyatga oid) tushunchasi insonning ijtimoiy tizimga kirib borishi, unda faol sub'yektga aylanish jarayonini bildiradi. Bu jarayon doimiy va uzluksiz bo'lib, insonning butun umri davomida kechadi.

Sotsiologiyada ijtimoiylashuv — ijtimoiy me'yor va qadriyatlarni o'zlashtirish jarayoni deb qaralsa, ijtimoiy pedagogik yondashuvda u shaxsning maqsadli tarbiyasi, jamiyat tomonidan yo'naltirilgan ijtimoiy shakllanishi sifatida izohlanadi.

Shu ma'noda, ijtimoiylashuv – bu ikki yo'nalishli jarayondir:

bir tomondan, jamiyat shaxsni shakllantiradi;

ikkinchi tomondan, shaxs o'z faoliyati orqali jamiyat hayotiga ta'sir ko'rsatadi.

Demak, ijtimoiylashuv inson va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sir tizimi bo'lib, u ijtimoiy pedagogikaning markaziy kategoriyalaridan biridir.

Ijtimoiylashuvning bosqichlari va sub'yektlari

Ijtimoiylashuv jarayoni shaxsning yosh xususiyatlariga qarab bosqichma-bosqich kechadi:

Oilaviy bosqich – bolalik davrida asosiy ijtimoiy ko'nikmalar, til, odob-axloq, mehr-muhabbat, hurmat kabi qadriyatlar oilada shakllanadi. Oila bu bosqichda asosiy ijtimoiy tarbiya instituti hisoblanadi.

Maktab bosqichi – bola ijtimoiy guruhning (sinf, sinfdoshlar, o'qituvchilar) a'zosi sifatida jamoaviy munosabatlarni o'rganadi, ijtimoiy rollarni bajarishni o'rganadi.

Mehnat va mustaqil hayot bosqichi – shaxs jamiyatda mustaqil ijtimoiy mavqega ega bo'ladi, iqtisodiy va madaniy munosabatlarga kirishadi, ijtimoiy mas'uliyat hissi kuchayadi.

Ijtimoiylashuvning sub'yektlari — oila, maktab, jamoa, ommaviy axborot vositalari, internet, ta'lim muassasalari va madaniy institutlardir. Shu sababli bu jarayon ko'p omilli, murakkab va dinamik xususiyatga ega.

Ijtimoiylashuvning ijtimoiy pedagogik mazmuni

Ijtimoiy pedagogika ijtimoiylashuvni inson tarbiyasining ijtimoiy kontekstdagi shakli sifatida ko'radi. Uning asosiy maqsadi — shaxsning ijtimoiy muhitda muvaffaqiyatli moslashuvi va o'z imkoniyatlarini amalga oshirishiga yordam berishdir.

Ijtimoiy pedagogning bu jarayondagi vazifalari quyidagilardan iborat:

shaxsning ijtimoiy muhit bilan uyg'unlashuvini ta'minlash;

ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish (muloqot, hamkorlik, empatiya);

deviant (me'yordan og'ishgan) xulq-atvorning oldini olish;

ijtimoiy muammolarga yechim topishda yordam berish.

Ijtimoiylashuvning samaradorligi insonning o'z "Men"ini anglash darajasi, ijtimoiy moslashuvi, axloqiy qadriyatlari va faol hayotiy pozitsiyasi bilan belgilanadi.

Ijtimoiylashuvga ta'sir etuvchi omillar

Ijtimoiylashuvga bir qator tashqi va ichki omillar ta'sir ko'rsatadi:

Tashqi omillar: oila muhitining sog'lomligi, maktabdagi tarbiyaviy tizim, ijtimoiy guruhlar, ommaviy axborot vositalari, internet tarmog'i, ijtimoiy siyosat.

Ichki omillar: shaxsning qiziqishlari, ehtiyojlari, xarakteri, psixologik xususiyatlari va o'zini o'zi rivojlantirishga bo'lgan motivatsiyasi.

Masalan, yoshlar orasida internet va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi ijtimoiylashuv jarayoniga yangi shakl – virtual ijtimoiylashuvni keltirib chiqarmoqda. Bu esa ijtimoiy pedagoglardan axborot madaniyatini shakllantirish, tarmoqdagi xatti-harakatlarni nazorat qilishga qaratilgan yangi yondashuvlarni talab etadi.

Ijtimoiylashuv va tarbiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik

Ijtimoiylashuv va tarbiya bir-birini to'ldiruvchi jarayonlardir. Tarbiya — ijtimoiylashuvning maqsadga yo'naltirilgan shakli bo'lib, unda shaxsda muayyan ijtimoiy fazilatlar ongli ravishda shakllantiriladi.

Masalan, bola oilada ota-onaning xatti-harakatini kuzatish orqali ijtimoiy me'yorlarni bevosita o'zlashtiradi — bu tabiiy ijtimoiylashuvdir. Ammo maktabda o'qituvchi unga jamiyat qoidalarini ongli tarzda o'rgatadi — bu esa maqsadli tarbiya jarayonidir. Shu bois ijtimoiylashuvni samarali tashkil etish uchun tarbiya tizimi ijtimoiy muhit bilan uzviy bog'liq bo'lishi zarur.

Xulosa

Ijtimoiylashuv inson shaxsining jamiyat hayotiga kirish jarayoni bo'lib, u ijtimoiy pedagogikaning markaziy yo'nalishlaridan biridir. Bu jarayon orqali inson ijtimoiy me'yorlarni o'zlashtiradi, jamoa bilan muloqot qiladi, o'zini ijtimoiy sub'yekt sifatida anglaydi.

Ijtimoiy pedagogning vazifasi shaxsni to'g'ri ijtimoiy muhitga yo'naltirish, uning ijtimoiy-madaniy tajribasini boyitish va ijtimoiy moslashuvni qo'llab-quvvatlashdan iborat.

Zamonaviy jamiyatda ijtimoiylashuvning samaradorligi — sog'lom oila, ma'naviy muhit, ta'lim tizimi va madaniyatning uzviy hamkorligiga bog'liq. Shunday ekan, ijtimoiylashuvni to'g'ri boshqarish — jamiyatning ijtimoiy barqarorligi va inson kapitalining yuksalishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.
3. Хайдаров С. (2025). Oilalarда фарзанд тарбиясига руҳий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.

5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.